

*Dr Bojana Vasiljević Poljašević, docent
Univerzitet u Banjoj Luci
Pravni fakultet u Banjoj Luci
bojana.vasiljevic@pf.unibl.org*

PORESKOPRAVNA REGULATIVA KRIPTOVALUTA SA ASPEKTA REPUBLIKE SRPSKE ODNOSNO BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak: *Posljednje desetljeće je obilježeno brzim i snažnim razvojem različitih kriptovaluta koje su, u biti, apstraktne, digitalne valute i koje se razmjenjuju putem tzv. lanaca blokova, engl. blockchain tehnologije.*

S obzirom na sve intenzivniji i masovniji obim poslova u vezi sa kriptovalutama, ali i činjenicu da poslovanje sa istim u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini nije pravno uređeno, cilj ovog rada je analiza (sadašnjeg) poreskopavnog tretmana poslova u vezi sa kriptovalutama sa aspekta Republike Srpske, odnosno Bosne i Hercegovine i to u zavisnosti od toga da li je riječ o poslovima koji su u nadležnosti Poreske uprave Republike Srpske ili se radi o poslovima iz nadležnosti Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine. Takođe, cilj je i da se u radu identifikuju problemi koji proizilaze iz nepreciznog ili nepotpunog pravnog određenja kriptovaluta i poslova u vezi sa njima, te da se predlože određena rješenja i mjere koje bi valjalo uzeti u obzir prilikom poreskopavnog normiranja kriptovaluta u Republici Srpskoj, odnosno u Bosni i Hercegovini.

Ključne reči: *kriptovalute, poreskopravna regulativa.*

1. UVODNE NAPOMENE

Bez obzira na činjenicu da se o kriptovalutama govori još od 2008. godine, i što su iste već izvjesno vrijeme u fokusu brojnih teoretičara i praktičara, navedene valute i poslovi u vezi sa njima se i danas (velikim dijelom) odvijaju u sferi nedovoljno, ili često, pravno neuređenog prostora. Njihova intenzivna upotreba i

snažan razvoj¹ je na različitim nacionalnim i nadnacionalnim nivoima otvorila brojna tehnička, funkcionalna i pravna koja zahtijevaju novi(e) pravni(e) odgovor(e).

Gotovo svi autori se slažu da najveće potencijalne opasnosti koje mogu proizići kroz, i zbog poslova u vezi sa kriptovalutama leže, u stvari, u njihovoj osnovnim karakteristikama prema kojima se *de facto* i *de iure* i razlikuju u odnosu na tradicionalne, fiducijarne (tzv. fiat) valute. Naime, kriptovalute u odnosu na tradicionalne valute, imaju brojne prednosti, ali i nedostatke. Kao karakteristike kriptovaluta shodno kojima „prednjače“ u odnosu na tradicionalne, se navode njihova potpuna digitalizacija, tj. velika brzina u realizaciji poslova i digitalni transfer novca bez pristupa bankovnim računima i bez posredovanja tradicionalnog finansijskog sektora, nemogućnost falsifikovanja kriptovaluta, djelimična anonimnost učesnika u transakcijama, nizak inflatorni potencijal, nizak rizik od „kolapsa“ valuta, jeftino i jednostavno „skladištenje“ kriptovaluta. Drugim riječima, njihova prednost se ogleda u jednostavnom, sigurnom i jeftinom obavljanju transakcija. S druge strane, kao manjkavosti se ističu visoka volatilnost, kako u smislu oscilacija u vrijednosti kriptovaluta, tako i u smislu odsustva zaštitnih mehanizama u slučaju krađe, relativna nesigurnost u smislu izostanka ili nedovoljne pravne regulative u poslovima sa kriptovalutama, te opšti nedostatak transparentnosti i pomenuti potencijal kriptovaluta da se koriste za evaziju poreza, finansiranje terorizma i pranje novca.

2. ODREĐENJE KRIPTOVALUTA

Više hiljada danas prisutnih različitih (regulisanih i neregulisanih) kriptovaluta se međusobno razlikuje po osnovu brojnih karakteristika kao što su decentralizovano upravljanje i (ne)zavisnost od kontrole, inicijalna ponuda, mogućnosti konverzije u fiducijarne valute, opsegu anonimnosti učesnika i sl. što otežava njihovo uniformno određenje. S druge strane, sve i jedna kriptovaluta koristi tehnologiju baziranu na enkripciji podataka zbog čega se i zovu kriptovalute.

S obzirom na prethodno pomenute osobine kriptovaluta, kao i na prinose i rizike koje kriptovalute nose, u teoriji i praksi se nailazi na oprečna mišljenja – od onih koja ih idealizuju i prema kojima se kriptovalute nalaze na čelu finan-

¹ 2008. godine je kreirana prva kriptovaluta Bitcoin, a njihov broj danas iznosi preko hiljada različitih regulisanih i neregulisanih kriptovaluta.

sijjskog razvoja², do onih koji ih osuđuju i na njih gledaju krajnje neblagonaklono u smislu da kriptovalute i *blockchain* tehnologija predstavljaju monstruožnu temu.³

U skladu sa pomenutim različitostima među kriptovalutama, brojne zemlje su na nejednak način uredile (ili nisu) kriptovalute. Naime, države kao što su, primjera radi SAD, Australija i Norveška su kriptovalute odredile kao imovinu ili kao neki vid imovine, dok je zakonodavstvo drugih zemalja ili organizacija kao što su, primjera radi, Švedska, Evropska centralna banka, Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka, Međunarodno tijelo za borbu protiv pranja novca (engl. *FATF*) kriptovalute definisalo kao novac. No, isto tako, brojne su i zemlje kao što su Republika Srpska, BiH i Srbija koje sferu kriptovaluta nisu pravno uredile uopšte.

Od brojnih određenja kriptovaluta u nastavku rada biće ukazano na nekoliko njih.

Shodno presudi Evropskog suda pravde C-264/14 (Vrhovni sud Švedske protiv Davida Hedqvista),⁴ u Evropskoj uniji preovladava stav da se pod kriptovalutama, tj. njihovom razmjenom podrazumijeva finansijska transakcija.

S druge strane, prema Službi unutrašnjih prihoda SAD (IRS) virituelne valute su digitalni prikaz vrijednosti koja predstavlja sredstvo plaćanja, obračunsku jedinicu ili sredstvo pohranjene vrijednosti (engl. *store of value*). U pojedinim sredinama funkcionišu kao „stvarna“ valuta, tj. kovanice ili papirni

² Jacinta Bernadette Rico Shirakawa, Upalat Korwatanasakul (2019), *Cryptocurrency Regulations: Institutions and Financial Openness*, Asian Development Bank Institute, p. 1.

³ Robby Houben, Alexander Snyers, (2018) *Cryptocurrencies and blockchain- Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion*, Brussel, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, p.14.

Primjera radi, Bil Gejts na kriptovalute gleda potpuno podozrivo, tj. „...kao rijetku tehnologiju koja je uzrokovala smrt na prilično direktan način. ...“ Više o ovome vidjeti na Bill Gates (2018) Retrieved 12, februar 2019, from

https://np.reddit.com/r/IAMa/comments/80ow6w/im_bill_gates_cochair_of_the_bill_melinda_gates/dux49ll/

Nikolas Keri, filantrop i koosnivač Blockchain.com je, s druge strane, na Svjetskom ekonomskom forumu u Davosu 2018. godine rekao „... Morate pogledati osnove. Mi vidimo povećani obim transakcija, i po meni je to prvi znak da sve više ljudi koristi ovo (kriptovalute i blockchain op.a.) u njihovom svakodnevnom životu, što je veoma zanimljivo. ...“

Više o stavu Kerija vidjeti na <https://www.cnn.com/2018/01/26/bitcoin-criticized-at-wef-in-davos-but-cryptocurrency-world-fights-back.html> Retrieved 18, februar 2019.

⁴ Ovom presudom bitcoin je označen valutom, a ne oporezivom imovinom. Presuda Evropskog suda pravde C-264/14 dostupna na:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=AACF540BB3F5A63C0D8E6C1322DD2049?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=11763298>

novac SAD ili bilo koje druge države koja je određena kao zakonsko sredstvo plaćanja u zemlji emitentu ali nema status zakonitog sredstva plaćanja.⁵ No, u odjeljku 4. Saopštenja o oporezivanju transakcija u vezi sa virtuelnim valutama IRS navedeno je da se za potrebe oporezivanja virtuelne valute klasifikuju kao imovina.⁶

Prema čl. 3. st. d. t. 18. Direktive 2018/843 ili kolokvijalno Pete direktive (AMLD 5) se pod virtuelnim valutama podrazumijeva digitalni prikaz vrijednosti koji nije izdala i za koji ne jamči centralna banka niti drugo javno tijelo, zatim koji nije nužno povezan sa zakonski uspostavljenom valutom i koji nema pravni status valute ili novca, ali ga fizičke ili pravne osobe prihvaćaju kao sredstvo razmjene i koji se može prenositi, pohranjivati, te se njime može trgovati elektronskim putem.⁷

U skladu sa shvatanjem profesora Stajića, Mirkovića i Radivojevića riječ kripto ukazuje na suštinu procesa stvaranja nove valute jer se zasniva na enkripciji odnosno šifrovanju primjenom SHA – 256 protokola (eng. *hashing*) kojim se bilo koji podatak ili informacija pretvara (hešuje) u 256 bitni niz podataka fiksne dužine koji ima određenu heš vrijednost, uz napomenu da je enkripcija uvijek jednosmjerna što znači da se dekripcijom ne može dobiti originalan podatak ili informacija... Na taj način onemogućene su zloupotrebe u vidu falsifikovanja kroz izmjene u nizu podataka.⁸

Konačno, ukoliko bi se kriptovalute posmatrale i analizirale isključivo u duhu pravne nauke tada bi se za kriptovalute moglo reći da su iste *res in commercio*. tj. stvari koje mogu biti predmet pravnih poslova, pa time i predmeti privatnog vlasništva. Nadalje, one su *res incorporales* – tj. netjelesne stvari, odnosno stvari koje se ne mogu dodirnuti, odnosno one su virtuelne stvari. Konačno, kriptovalute su *res mobiles* – odnosno, to su pokretne stvari koje mogu mijenjati položaj u prostoru, a da se pri tome, ne uništi njihova suština ili da se ne promijeni njihova dotadašnja struktura.

No, konsultujući međunarodne računovodstvene standarde dâ se zaključiti da kriptovalute nisu niti zalihe, niti novac ili depoziti po viđenju. Takođe nisu ni nekretnine, postrojenja i oprema, niti su finansijski instrument. Naime, one se, u skladu sa pomenutim standardima, mogu identifikovati kao nemate-

⁵ Saopštenje o oporezivanju transakcija u vezi sa virtuelnim valutama IRS (2014), p.1. dostupno na: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>

⁶ *Ibid* p. 2.

⁷ čl. 3. st. d. t. 18. Direktive 2018/843, *Službeni list EU*, L 156/54

⁸ Ljubomir S. Stajić, Vladan M. Mirković, Nenad P. Radivojević: *Poslovi u vezi virtuelnih valuta sa osvrtom na mogućnost njihove zloupotrebe u procesu pranja novca*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, 2018, vol. LII, br. 3, str. 893.

rijalna imovina. Krenimo redom, shodno MRS 2 pod zalihama se smatra imovina koja se drži radi prodaje u redovnom toku poslovanja, imovina koja je u procesu proizvodnje za takvu prodaju, te imovina – osnovni i potrošni materijal koji će biti utrošen u procesu proizvodnje ili u postupku pružanja usluga. S obzirom na ovakvu definiciju zaliha, može se zaključiti da kriptovalute nisu zalihe. Nadalje, MRS 7 – izvještaj o novčanim tokovima je pod novcem odredio novac u blagajni i depozite po viđenju, dok pod novčanim ekvivalentima podrazumijeva kratkotrajna, visoko likvidna ulaganja koja se mogu brzo pretvoriti u poznate iznose novca i koja nisu podložna značajnom riziku promjene vrijednosti. U skladu sa osobinom volatilnosti koja je imanentna kriptovalutama, ali i ovakvoj odrednici novca i ekvivalenta novca može se reći da kriptovalute nisu niti novac, niti novčani ekvivalenti. Nadalje, MRS 16 koji definiše nekretnine, postrojenja i opremu pod istim smatra materijalnu imovinu koju subjekt posjeduje za korišćenje u proizvodnji ili isporuci roba ili usluga, za iznajmljivanje drugima ili za administrativne svrhe, kao i imovinu koja se očekuje koristiti duže od jednog razdoblja. S obzirom na to da kriptovalute nisu materijalizovane, odnosno nemaju fizički oblik (formu/materiju) slijedi da kriptovalute nisu nekretnine, postrojenja ili oprema. Takođe, kriptovalute nisu ni finansijski instrument jer se shodno MRS 32 pod pomenutim instrumentima podrazumijeva ma koji ugovor usljed koga nastaje finansijska imovina jednog lica i finansijska obaveza ili vlasnički instrument drugog lica. Ove uslove kriptovalute svakako ne zadovoljavaju, te se u skladu sa tim ni ne mogu smatrati finansijskim instrumentom. No, MRS 38 – nematerijalna imovina kao monetarnu imovinu identifikuje novac u posjedu i imovinu koja se treba primiti u fiksnim ili odredivim iznosima novca, dok kao nematerijalnu imovinu smatra nematerijalnu imovinu bez fizičkih obilježja koja se može identifikovati. S obzirom na ranije, u radu, navedene osobine kriptovaluta, može se zaključiti da iste, u svrhu međunarodnog finansijskog izvještavanja zadovoljavaju uslove koje propisuje MRS 38, odnosno da se iste evidentiraju kao nematerijalna imovina.⁹

Dakle, generalno govoreći, moglo bi se reći da su kriptovalute, negdje između valute (virtuelne) i imovine (robe). Takođe, iste su složeni i veoma specifični nizovi podataka koji se stvaraju i „skladište“ isključivo digitalnim putem. Osim toga, radi se o „neviljivim“ valutama koje nisu u nadležnost niti jedne zvanične, bilo političke, bilo nacionalne i supranacionalne zajednice.

⁹ No valja napomenuti da se različiti poslovi u vezi sa kriptovalutama, kao što su primjera radi njihova izrada, rudarenje, prodaja i kupovina i sl. evidentiraju na nejednak način.

3. REGULATIVA KRIPTOVALUTA U REPUBLICI SRPSKOJ, ODNOSNO BOSNI I HERCEGOVINI

Bez obzira na činjenicu da je u julu 2018. godine stupila na snagu Direktiva (EU) 2018/843 Evropskog parlamenta i Savjeta o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU (kolokvijalno AMLD 5) po osnovu koje su zemlje članice (bile) u obavezi da svoje zakone usklade sa istom do 20. januara 2020. godine i kojom je postavljen strožiji okvir za evropske finansijske nadzornike u smislu regulisanja sfere poslovanja sa kriptovalutama, dozvoljenost i upotreba kriptovaluta u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini ni danas nije decidno određena, odnosno nije eksplicitno uređena ma kojim zakonom.

Istini za volju, Republika Srpska, odnosno Bosna i Hercegovina nije(su) jedina(e) zemlja(e) koja nije(su) uredila(e) poslovanje sa kriptovalutama.¹⁰ S druge strane, u svijetu su, s ciljem sprečavanja pranja novca, poreske evazije i finansiranja terorizma putem operacija sa kriptovalutama, prisutne brojne zemlje koje su potpuno, ili su u velikoj mjeri regulisale i uredile poslovanje sa pomenutim valutama. Kao zemlje u kojima je uređeno poslovanje sa ovim „valutama“ mogle bi se navesti Japan, Australija, Kanada, SAD, Njemačka, Meksiko, Južna Koreja,

¹⁰ Podjela nadležnosti između institucija Bosne i Hercegovine i njenih entiteta definisana je čl. III st. 3, t. a) Ustava BiH i to metodom pozitivne enumeracije i principom generalne klauzule, tj. presumpcijom nadležnosti u korist entiteta na način da sve državne funkcije i ovlašćenja, koje Ustavom nisu izričito date institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima.

Kao isključive nadležnosti institucija BiH čl. III t. 1. Ustava BiH navodi se, između ostalih, i monetarna i politika. No, od 2003. godine kada je Odluka o uspostavljanju Komisije za indirektnu poresku politiku, sa jasnim principima za reformu u oblasti carina i uvođenju poreza na dodatu vrijednost objavljena u Službenom glasniku BiH, odnosno od 2005. godine kada je formirana Uprava za indirektno oporezivanje BiH, entiteti su dio svog izvornog fiskalnog suvereniteta prenijeli na zajedničke institucije BiH. Nakon ovog perioda, Republika Srpska i dalje ima izvorni fiskalni suverenitet u sferi direktnih poreza, dok delegirani fiskalni suverenitet u sferi indirektnog oporezivanja ima BiH.

Nadalje, osim Ustava BiH, i t. 7. Amandmana XXXII, kojim je zamijenjen čl. 68. Ustava Republike Srpske (direktni) porezi su ostavljeni u isključivoj nadležnosti Republike Srpske i to na način da Srpska uređuje i obezbjeđuje bankarski i poreski sistem.

Više o nadležnostima unutar BiH vidjeti u:

Ustav BiH – Aneks IV Opšteg okvirnog sporazma za mir u BiH i Amandman I, Službeni glasnik BiH, br. 25/09.

Ustav Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 31/02, 31/03, 98/03 i 115/05.

Odluka o uspostavljanju Komisije za indirektnu poresku politiku, Službeni glasnik BiH, br. 4/03.

Sjeverna Koreja, Malta, Saudijska Arabija, i Bahami,¹¹ uz napomenu da, iako je usvojena Peta direktiva, ni Evropska unija još uvijek nije jasno odredila poslove u vezi sa kriptovalutama.

Nadalje, u određenim državama poslovi sa kriptovalutama se prate u kontekstu njihovog uticaja na finansijski sistem, pa se u izvještajima centralnih banaka ili njihovih predstavnika mogu naći stavovi i mišljenja povodom toga.¹²

U Bosni i Hercegovini je odredbama Zakona o Centralnoj banci BiH konvertibilna marka određena kao (jedino) zakonsko sredstvo plaćanja.¹³ Takođe, shodno stavu, tj. izjavi CBBiH „nije moguće zamijeniti *bitcoin* ili drugu kriptovalutu za KM, već je samo moguće ostale službene valute zamijeniti u KM. Centralna banka Bosne i Hercegovine ne raspolaže nikakvim informacijama o rasprostranjenosti tržišta i upotrebi virtuelne kriptirane valute *bitcoin* ili neke druge u BiH“.¹⁴ Iz rečenog bi se moglo zaključiti da je CBBiH prema kriptovalutama zauzela neutralan stav u smislu da trgovina sa kriptovalutama u BiH nije nelegalna, ali ni nije pravno uređena zbog čega upozorava na oprez prilikom poslovanja sa istim.¹⁵

Osim toga, Zakonom o unutrašnjem platnom prometu (Republike Srpske) kojim je uređeno obavljanje unutrašnjeg platnog prometa i plaćanja među učesnicima u istom u Republici Srpskoj je određeno da se navedeni promet vrši isključivo u konvertibilnim markama.¹⁶ Takođe, članom 5. Zakona o deviznom poslo-

¹¹ Kao najliberalnija zemlja u smislu poslovanja sa kriptovalutama navodi se Japan u kome je Bitcoin određen kao legalno sredstvo plaćanja. S druge strane, Kanada je prva zemlja koja je formalno uredila poslovanje u vezi sa digitalnim valutama i to još 2014. godine.

¹² Primjera radi, navešćemo suprotna shvatanja finansijskih institucija u Francuskoj i Njemačkoj. Savezni finansijski revizor u Njemačkoj je izdao saopštenje u kojem je konstatovao da je bitcoin finansijski instrument koji ne predstavlja zakonsko sredstvo plaćanja, ali da se po pravilima privatnog prava i u skladu sa slobodom ugovaranja, između dva lica može ugovoriti isplata u bitkoinu. Takva isplata ne podliježe kontroli banaka, međutim ako je riječ o uspostavljanju mjenjačnice kriptovaluta u tom slučaju ograničenja mogu biti nametnuta. S druge strane centralna banka Francuske u svom izvještaju navodi da se bitcoin ne može smatrati pravom valutom i da je opasna jer može poslužiti za pranje novca i druge nezakonite radnje. Vidi The Law Library of Congress Report on the Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions, January 2014, p.p.9-10. <https://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/regulation-of-bitcoin.pdf> u Lj.S. Stajić *et alia*: *Op.cit.*,p. 899.

¹³ Čl. 38. st. 2. i 132. Zakona o CBBiH, Službeni glasnik BiH, br. 1/97, 29/02, 8/03, 13/03, 14/03, 09/05, 76/06 i 32/07.

¹⁴ <https://vijesti.ba/clanak/389130/o-kriptovalutama-se-potrebno-detaljno-informirati-ulozeni-novac-nije-osiguran>

¹⁵ Sličan stav su izrazili i zauzeli, kako Komisija za HOV Republike Srpske – zvaničnim saopštenjem izdatim 28.03.2016, tako i Ombudsman za bankarski sistem, takođe zvaničnim saopštenjem izdatim 16.02.2018.

¹⁶ Čl. 2. Zakona o unutrašnjem platnom prometu, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 52/12. i 92/12.

vanju (Republike Srpske) je propisano da su sredstva plaćanja u BiH konvertibilne marke, domaće hartije od vrijednosti i strana sredstva plaćanja (devize, strani efektivni novac i strane hartije od vrijednosti). Narednim članom istog Zakona konvertibilna marka je određena kao domaća valuta i zakonito sredstvo plaćanja svih obaveza u BiH. Konsultujući odredbe Zakona o tržištu HOV (Republike Srpske) dâ se zaključiti da su HOV u Republici Srpskoj akcije, obveznice, varanti, blagajnički zapisi, komercijalni zapisi, certifikati o depozitu i druge HOV emitovane u seriji koje odredi Komisija za HOV Republike Srpske.¹⁷

Dakle, na osnovu analize legislative unutar Republike Srpske i BiH moglo bi se zaključiti da je u Republici Srpskoj i BiH oblast kripto valuta i poslovanja sa pomenutim „valutama“ pravno potpuno neuređena. Drugim riječima, sfera kripto valuta nije niti jednim zakonskim rješenjem eksplicitno uređena čime, istini za volju, operacije u vezi sa njima nisu ni zabranjene. U skladu sa navedenim, kripto valute se unutar BiH ne smatraju niti imovinom, niti novcem, ali se shodno MRS, o kojima je u radu bilo ranije govora, posmatraju kao nematerijalna imovina.

4. PORESKI TRETMAN KRIPTOVALUTA U REPUBLICI SRPSKOJ I BOSNI I HERCEGOVINI

Nedostatak zakonske određenosti i uređenosti je ostavilo prostora za različit poreski tretman poslova u vezi sa kripto valutama na način da su iste, kako pod poreskom jurisdikcijom Poreske uprave Republike Srpske, tako i pod jurisdikcijom Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, u zavisnosti od toga koji pravni poslovi u vezi sa kripto valutama su u pitanju, odnosno šta se posmatra pod predmetom oporezivanja.

Ukoliko se poslovi u vezi sa kripto valutama, tj. prihodi ostvareni po osnovu istih posmatraju iz ugla direktnih poreza, i pod pretpostavkom da se kripto valute posmatraju kao nematerijalna imovina pravnog lica, tada je u skladu sa čl. 2 st. 5. Zakona o porezu na dobit, kao osnovica imovine određena cijena koštanja ili nabavna cijena neke imovine koja se koristi za izračunavanje dobiti i gubitka od prodaje ili transfera imovine, kao i u svrhu amortizacije.¹⁸ S druge strane, čl. 5. st. 1. pomenutog Zakona je, kao poresku osnovicu za poresku godinu odredio razliku između oporezivih prihoda i rashoda koji se odbijaju za konkretnu poresku godinu. Pod pretpostavkom da je pravno lice – poreski obveznik ostvario bruto

¹⁷ Čl. 77. Zakona o tržištu HOV, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 92/06. i 34/09.

¹⁸ Zakon o porezu na dobit, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 94/15. i 01/17.

dobit, isti će u Republici Srpskoj, na prethodni način utvrđenu osnovicu, obračunati i platiti porez na dobit po stopi od 10%.

Ukoliko se posmatraju prihodi koje je ostvarilo fizičko lice– obveznik poreza na dohodak u Republici Srpskoj po osnovu aktivnosti u vezi sa kriptovalutama, kao što je primjera radi rudarenje,¹⁹ tada će isto lice u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak biti u obavezi da plati porez na dohodak, i to kao porez na prihode ostvarene po osnovu dohotka određenog pod kategorijom ostali dohodak. Porez na dohodak se, kao i porez na dobit, plaća, po stopi od 10%.²⁰

S druge strane, kada se operacije u vezi sa kriptovalutama unutar BiH posmatraju iz ugla nadležnosti Uprave za indirektno oporezivanje BiH, potrebno je ukazati da će kriptovalute biti (ne)oporezovane, takođe, u zavisnosti od prirode pravnog posla. Primjera radi, čl. 3. Zakona o porez na dodatu vrijednost je odredio da se PDV plaća na promet dobara i usluga koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši uz naknadu na teritoriji BiH, kao i na uvoz dobara u BiH.²¹

S tim u vezi, član 4. istog Zakona je pod prometom dobara odredio prenos prava raspolaganja na stvarima (dobrima) licu koje tim dobrima može raspolagati kao vlasnik,²² dok se, u skladu sa članom 8, kao promet usluga podrazumijevaju svi poslovi i radnje izvršene u okviru obavljanja privredne djelatnosti, a koji ne predstavljaju promet dobara.²³

Shodno gore navedenom oporezivom prometu dobara i/ili usluga prema odredbama Zakona o PDV, moglo bi pogrešno zaključiti da poslovi u vezi sa krip-

¹⁹ Čl. 51- 53. *Zakona o porezu na dohodak*, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 60/15, 05/16 – ispravka i 66/18.

²⁰ Godišnji porez na dohodak se plaća na osnovu godišnje poreske prijave.

²¹ *Zakon o PDV*, Službeni glasnik BiH, br. 09/05, 35/05, 100/08 i 33/17.

²² Pod dobrima se smatraju i voda, električna energija, gas, toplotna energija ili slično, a pod prometom dobara se smatra i prenos prava raspolaganja na dobrima uz naknadu na osnovu odluke državnog organa, organa lokalne samouprave ili na osnovu zakona, zatim isporuka dobara po ugovoru na osnovu kojeg se plaća provizija pri prodaji ili kupovini dobara, te isporuka dobara na osnovu ugovora o iznajmljivanju na određeni period na osnovu kupoprodajnog ugovora s odgođenim plaćanjem kojim je predviđeno da se pravo vlasništva prenosi najkasnije otplatom posljednje rate. Kao oporezivi promet, smatra se i prenos prava raspolaganja na novosagrađenim građevinskim objektima ili ekonomski djeljivim cjelinama u okviru tih objekata, prenos poslovne imovine poreskog obveznika od strane ovlašćenog lica, uključujući likvidatore, stečajne upravnike i nadzornike, upotreba dobara poreskog obveznika u vanposlovne svrhe i konačno, razmjena dobara za druga dobra ili usluge.

²³ Pod prometom usluga podrazumijeva se i prenos i ustupanje autorskih prava, patenata, licenci, zaštitnih znakova, kao i drugih imovinskih prava, zatim, pružanje usluga uz naknadu na osnovu odluke državnog organa, organa lokalne samouprave ili na osnovu zakona, pružanje usluga koje poreski obveznik bez naknade izvrši u vanposlovne svrhe osnivača, zaposlenih i drugih lica i konačno, razmjena usluga za druga dobra ili usluge.

tovalutama u BiH ne podliježu oporezivanju. Međutim, ukoliko se bosanskohercegovački poreski obveznik, primjera radi bavi poslovima obrade, čuvanja i davanja podataka u vezi sa kriptovalutama za nekog primaoca ovih usluga sa sjedištem u inostranstvu, tada će se smatrati da, bh obveznik, tj. lice sa sjedištem u BiH vrši oporezivi promet usluga jer se radi o „uslugama reklamiranja i uslugama savjetnika, inženjera, advokata, revizora, računovođe, tumača, obrade podataka i davanja podataka“.²⁴ Važno je napomenuti da se shodno Zakonu o PDV u ovom slučaju pod mjestom pružanja usluge podrazumijeva mjesto gdje primalac ima sjedište, dakle u inostranstvu, te da je obveznik kao pružalac predmetnih usluga dužan da, u svrhu dokazivanja da se usluge vrše stranom licu, a u cilju sticanja uslova za oslobađanje od plaćanja od obaveze obračuna PDV, od primaoca usluga uzme ime i prezime, adresu i broj pasoša za fizičko lice, odnosno potvrdu o registraciji poreskog obveznika za pravno lice.²⁵ No, članom 16. Zakona o PDV propisana je mogućnost da UIO radi izbjegavanja duplog (ne) oporezivanja odredi mjesto pružanja usluga kao mjesto prometa usluga, i to u slučaju kada navedene usluge ne bi bile oporezive porezom na dodatu vrijednost u zemlji primaoca u inostranstvu. Konačno, kada se radi o bilo kojim uslugama kojima se mjesto prometa ne može odrediti na način kako je to definisao član 15. st. 2 Zakona o PDV unutar BiH se primjenjuje opšte načelo oporezivanja prema kome se pod mjestom prometa smatra mjesto gdje obveznik ima stalno sjedište iz kojeg se pružaju usluge, ili u nedostatku takvog mjesta, ima stalnu adresu ili uobičajeno mjesto stanovanja.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Pored brojnih prednosti koje kriptovalute, *de facto*, imaju (potpuna digitalizacija, niski troškovi i velika brzina transakcija, odsustvo mogućnosti njihovog falsifikovanja i dr), u teoriji i praksi se ističu i njihove manjkavosti, odnosno nedostaci o kojima je u radu bilo više riječi. Navedene osobine kriptovaluta se javljaju kao jedan od faktora složenosti problema njihove regulacije. U bliskoj vezi sa pomenutim osobinama je i transnacionalni opseg kriptovaluta i kriptotržišta kao naredni faktor koji dodatno oslikava i produbljuje isti problem. Naime, u slučaju aktivnosti u vezi sa kriptovalutama radi se o globalnom, međunarodnom fenomenu koji potpuno apstrahuje nacionalne granice, nacionalna tržišta i nacionalnu legislativu. Doda li se tome i činjenica da zemlje na različit način „gledaju“,

²⁴ Član 15. st.1. i čl. 15. st. 2. t. 4 podt. c Zakona o PDV, op.cit.

²⁵ Čl. 21. st. 9 *Pravilnika o primjeni Zakona o PDV*, Službeni glasnik BiH, br.93/05, 21/06, 60/06, 06/07, 100/07, 35/08. i 65/10.

kako na kriptovalute, tako i na različite poslove u vezi sa njima, problem normiranja postaje još izraženiji. S tim u vezi, u praksi se nailazi na zemlje koje potpuno zabranjuju, države koje pozdravljaju i dozvoljavaju operacije u vezi sa kriptovalutama, te zemlje koje su zauzele neutralan stav prema navedenim poslovima u vezi sa kriptovalutama. Nadalje, u određenim državama se kriptovalute identifikuju kao imovina, dok se u drugim smatraju novcem, odnosno zalihama. Kroz rad je pokazano da uporedno pravo ne daje jedinstven odgovor na problem normiranja i određenosti, kako kriptovaluta, tako i poslova u vezi sa njima. U skladu sa tim, u svijetu se, do danas nije „razvila“ ni uniformna regulacija istih na, ma kom, nadnacionalnom nivou, niti postoji neki zajednički stav o njima. Naprotiv, širom svijeta su prisutni potpuno različiti pristupi poreskom i uopšte pravnom tretmanu kriptovaluta. Takođe, u radu je dokazano da je nejednak poreski tretman kriptovaluta i operacija u vezi sa istim evidentno prisutan i unutar poreskih sistema u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini. Osim toga, i u Republici Srpskoj, odnosno u Bosni i Hercegovini postoji potreba da se na jedinstven način definišu kriptovalute, u smislu da li su imovina, roba, novac i sl. Jedna od polaznih osnova za rješavanje problema oporezivanja kriptovaluta i operacija u vezi sa istim mogla bi biti definitivno(a) i eksplicitno(a) zakonsko(a) rješenje(a) kojim bi se, između različitih poreskih sistema unutar Bosne i Hercegovine koji egzistiraju u Bosni i Hercegovini, i to sistema direktnih i sistema indirektnih poreza, odredilo i koji poslovi u vezi sa kriptovalutama se smatraju oporezivim i u skladu sa kojim zakonom, odnosno šta se podrazumijeva pod predmetom oporezivanja (promet kriptovaluta, odnosno njihova transakcija, prihodi vlasnika (obveznika), određeni posao kao npr. rudarenje i sl), ko su poreski dužnici, odnosno poreski obvezici, poreski placi i druga sl. pitanja. Na ovaj način bi se, osim što bi se poslovi u vezi sa kriptovalutama uveli u „legalne“ tokove, uvećali i javni prihodi svih nivoa vlasti unutar BiH, te bi se izbjegla i mogućnost preklapanja nadležnosti poreskih autoritet, takođe, unutar BiH.

Kao naredni, ili prije, uporedni korak treba navesti i izmjene/dopune Zakona o CBBiH, kao i Zakona o unutrašnjem platnom prometu kojima bi se na nedvosmislen način odredile kriptovalute, uredila registracija subjekata koji se bave poslovima u vezi sa kriptovalutama, ali i definisao njihov regulator, zatim kojima bi se uredila razmjena kriptovaluta, kao i brojna druga otvorena pitanja u vezi sa istim. Nadalje, s obzirom na konstantan rast transakcija u vezi sa kriptovalutama, potrebno je, zbog jačanja stabilnost i sigurnost finansijskog poslovanja cjelovitog područja BiH mijenjati i odredbe, u radu pominjanog, Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

U svakom slučaju, različit pravni tretman kriptovaluta u smislu da je poslovanje s njima legalno, nelegalno ili da je poslovanje sa istim „u sivoj zoni“ – ni-

ti su dozvoljene niti su nedozvoljene, otvara prostor za brojne kriminalne radnje čija prevencija zahtijeva njihovu regulaciju. U prilog ovome govori i istraživanje sprovedeno na 20 top tržišta kriptovaluta i kojim je utvrđeno da su 97% direktnih bitcoin plaćanja (pod kojima se podrazumijevaju direktna „upumpavanja“ u kriptovalute iz identifikovanih kriminalnih aktivnosti) realizovana kroz neregulisana kriptotržištam odnosno kroz zemlje koje nisu zakonski uredile tržište kriptovaluta.

Iz svega navedenog, moglo bi se zaključiti da je tema kriptovaluta i njihovog zakonskog uređenja, odnosno ograničavanje poslova sa kriptovalutama u smislu prevencije poreske evazije i finansijskog kriminala uopšte, te pranja novca danas veoma aktuelna, ali da će biti i ubuduće. Istini za volju, biće teško, ali ne i nemoguće, pravni i poreski tretman kriptovalute i poslova u vezi sa njima definisati na jedinstven ili na, bar, vrlo sličan način. Za očekivati je da se sa ciljem prevencije poreske evazije i pranja novca regulativa kriptovaluta u skorijoj budućnosti desi, kako na nacionalnom nivou, tako i na supranacionalnom nivou različitih unija i asocijacija država.

S obzirom na relativno kratku istoriju funkcionisanja i bitisanja kriptovaluta, nije zahvalno sa većom preciznošću predviđati sudbinu kriptovaluta. Ipak, može se reći da će kriptovalute, kao i njihova bazična tehnologija *blockchain* uspješno funkcionisati na svim nivoima. Osim toga, ali i bez obzira na njihove slabosti, učešće kriptovaulta i ubuduće u svjetskom tržištu neće padati, već će naprotiv rasti. Kriptovalute su sigurno promijenile, i još će sigurno da mijenjaju tokove i funkcionisanje tržišta novca i tržišta kapitala, ali i samu percepciju vrijednosti, odnosno njenog posjedovanja i prenosa.

LITERATURA I IZVORI

- Cary, N. Retrieved 18, februar 2019, from <https://www.cnbc.com/2018/01/26/bitcoin-criticized-at-wef-in-davos-but-cryptocurrency-world-fights-back.html>;
- Gates, B. Retrieved 12, februar 2019, from https://np.reddit.com/r/IAMa/comments/80ow6w/im_bill_gates_cochair_of_the_bill_melinda_gates/dux49ll/;
- Jacinta Bernadette Rico Shirakawa, Upalat Korwatanasakul, Cryptocurrency Regulations: Institutions and Financial Openness, Asian Development Bank Institute, 2019.
- Shasky Calvery, J. (2013) *Statement*, Director Financial Crimes Enforcement Network, United States Department of the Treasury;
- Retrieved 19, februar 2019, from <https://www.fincen.gov/sites/default/files/2016-08/20131118.pdf>
- Stajić, Lj. Mirković, V. Radivojević, N.(2018), *Poslovi u vezi virtuelnih valuta sa osvr-
tom na mogućnost njihove zloupotrebe u procesu pranja novca*, Zbornik radova
PFNS, 3/2018;

- Caetano, R. (2015): *Learning Bitcoin, Embrace the New World of Finance by leveraging the power of Crypto-currencies using Bitcoin and the Blockchain*, Packt Publishing, Birmingham – Mumbai;
- Houben, R. and Snyers, A. (2018) *Cryptocurrencies and blockchain- Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion*, Brussel, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament;
- Tobias Adrian and Tommaso Mancini-Griffoli (2019), *The Rise of Digital Money*, IMF;
- The Law Library of Congress Report on the Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions, (2014), p.p.9-10. [Electronic version], Retrieved 20, februar 2019, from <https://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/regulation-of-bitcoin.pdf>;
- Virtual currency schemes—a further analysis 2015, European Central Bank [Electronic version], Retrieved 21, februar 2019, from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>;
- 2018 Q3 Cryptocurrency Anti Money Laundering Report Summary, Cipher Trace Cryptocurrancy Inteligence, [Electronic version, Retrieved 20, februar 2019, from <https://ciphertrace.com/crypto-aml-report-2018q3.pdf>;
- 2018 Q4 Cryptocurrency Anti Money Laundering Report Summary, Cipher Trace Cryptocurrancy Inteligence, [Electronic version], Retrieved 25, februar 2019, from https://ciphertrace.com/wp-content/uploads/2019/01/crypto_aml_report_2018q4.pdf;
- Ustav BiH, Aneks IV Opšteg okvirnog sporazma za mir u BiH i amandman I, Službeni glasnik BiH, br. 25/09.
- Ustav Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, Direktiva 2018/843, Službeni list EU, L 156/54;
- Zakon o porezu na dobit, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 94/15. i 01/17;
- Zakon o porezu na dohodak, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 60/15, 05/16 – ispravka i 66/18;
- Zakon o PDV, Službeni glasnik BiH, br. 09/05, 35/05, 100/08 i 33/17;
- Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, Službeni glasnik BiH, br 47/14. i 46/16
- Zakon o tržištu HOV, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 92/06. i 34/09;
- Zakon o unutrašnjem platnom prometu, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 52/12. i 92/12;
- Zakon o CBBiH, Službeni glasnik BiH, br. 1/97, 29/02, 8/03, 13/03, 14/03, 09/05, 76/06 i 32/07;
- Pravilnik o oporezivanju transakcija u vezi sa virtuelnim valutama IRS, [Electronic version], Retrieved 22, februar 2019, from <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>
- Odluka o uspostavljanju Komisije za indirektnu poresku politiku, Službeni glasnik BiH, br. 4/03.
- Presuda Evropskog suda pravde C-264/14, [Electronic version], Retrieved 22, februar 2019, from <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=AACF540BB3F5A63C0D8E6C1322DD2049?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=11763298>;

Saopštenje o oporezivanju transakcija u vezi sa virtuelnim valutama IRS (2014), Retrieved 12, august 2019, from <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>
Međunarodni računovodstveni standardi, [Electronic version], Retrieved 28, februar 2019, from <http://www.srrrs.org/?strana=ias>

*Bojana Vasiljević Poljašević, Ph.D., Assistant Professor
University of Banja Luka
Faculty of Law Banja Luka
bojana.vasiljevic@pf.unibl.org*

Tax and Legal Treatment of Cryptocurrencies from the Aspect of Republic of Srpska or Bosnia and Herzegovina

Abstract: *The last decade has been marked by the rapid and intensive development of various cryptocurrencies, which are essentially abstract, digital currencies and are exchanged through so-called. block chain technology.*

Considering the increasing amount of bussines in cryptocurrencies, as well the fact that dealing with cryptocurrencies is not legally determined, the aim of this paper is to analyse the legal (current) aspect of the tax treatment of transactions related to cryptocurrencies with special reference to their treatment of Republika Srpska, that is, Bosnia and Herzegovina, depending on whether it is a matter within the competence of the Tax Administration of the Republika Srpska or it is a matter within the competence of the Administration for Indirect Taxation of Bosnia and Herzegovina. Further more, the aim is also to identify the obstacles arising from the inaccurate or incomplete legal definition of cryptocurrencies and related transactions, and to propose specific solutions and measures that should be taken into account when taxing the cryptocurrency in the Republika Srpska, respectively, in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: *cryptocurrencies, tax and legal treatment.*

Datum prijema rada: 12.12.2019.